

Colecția
Duhovnicul
2

Arhimandrit Ioanichie Bălan

PĂRINTELE PAISIE
DUHOVNICUL

– ediția a III-a –

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2014

CUPRINS

Introducere, de Arhim. Ioanichie Bălan	5
Convorbirea întâi	7
Convorbirea a doua	52
Arhimandritul Cleopa Ilie, despre Ieroschimonahul Paisie Olaru	83
Scrisori și învățături duhovnicești	92
a. Scrisori adresate de Părintele Paisie Arhimandritului Victorin, starețul Mănăstirii Sihăstria	92
b. Din scrisorile Părintelui Paisie către ucenicii săi călugări și mireni	95
c. Scurte învățături duhovnicești ale Părintelui Paisie adresate în scris ucenicilor săi din mănăstiri și sate	105
d. Sfaturi și învățături duhovnicești ale Părintelui Paisie, adunate și povestite de ucenicii săi	108
Ultimele cuvinte ale Părintelui Paisie despre rai	141
Cuvântul Înaltpreasfințitului Mitropolit Daniel la trecerea în viața veșnică a Părintelui Ieroschimonah Paisie Olaru	144

INTRODUCERE

După trecerea la cele veșnice a ieroschimonahului Paisie Olaru, de la Mănăstirea Sihăstria, în noaptea de 18 octombrie 1990, unul din cei mai mari duhovnici ai monahismului românesc din zilele noastre, se simțea nevoia unui volum cu cele mai alese sfaturi și povățuiri duhovnicești, pe care părintele le dădea numeroșilor săi fii sufletești, călugări și credincioși.

Ieroschimonahul Paisie Olaru s-a născut la 20 iunie 1897, în satul Stroiești, comuna Lunca-Botoșani, într-o familie cu cinci copii, fiind cel mai mic la părinți. Tatăl său, Ioan, era pădurar, iar mama sa, Ecaterina, casnică. Din botez a primit numele Petru.

În anul 1921 a intrat în viața monahală la Schitul Cozancea, din apropiere, luând la călugărie numele Paisie. În anul 1943 a fost hirotonit diacon, iar în anul 1947, preot, fiind pentru puțin timp egumen la schitul de metanie.

În toamna aceluiași an se retrage la Mănăstirea Sihăstria, devenind duhovnic al întregii obști, până la sfârșitul vieții sale. Între anii 1972 și 1985 s-a nevoit ca sihastru la Schitul Sihla, iar în ultimii cinci ani a locuit în chilia sa de la Sihăstria, fiind bolnav, până s-a mutat la Domnul, lăsându-le moștenire ucenicilor pilda vieții sale de adevărat monah și părinte duhovnicesc.

În această lucrare am inclus la început două convorbiri ziditoare de suflet, realizate cu Părintele Paisie în anul 1984

și, respectiv, 1987, pe care le-am publicat în „Convorbiri duhovnicești”, volumul I și II, fiind pline de har și căldură părintească și mult gustate de monahi și credincioși. Apoi am adăugat cuvântul arhimandritului Cleopa Ilie, cel dintâi fiu duhovnicesc al său, care evocă unele momente importante din viața părintelui Paisie Olaru.

În continuare am adăugat un capitol nou, intitulat „Scrisori și învățături duhovnicești”, în care sunt prezentate, selectiv, mai multe scrisori adresate starețului Mănăstirii Sihăstria și unor ucenici apropiați, călugări și credincioși. Apoi am adăugat câteva pagini cu sfaturi părintești adresate în scris ucenicilor săi sau înregistrate pe bandă magnetică în diferite ocazii.

Ultima parte a acestui capitol conține scurte sfaturi și cuvinte înțelepte ale părintelui Paisie, păstrate în memoria și în inima fiilor săi duhovnicești vrednici de crezare, redată sub formă de capete, necunoscute de cei mai mulți dintre noi. Cât despre „Ultimele cuvinte ale părintelui Paisie despre rai”, cititorul este îndemnat să cugete mai profund la cele de dincolo de moarte.

Mulțumesc lui Dumnezeu cu recunoștință pentru realizarea acestei cărți mult așteptate, precum și tuturor colaboratorilor, cu care împreună am dus la bun sfârșit lucrarea de față, care dorim să fie o călăuză duhovnicească pe calea mântuirii tuturor iubitorilor de Hristos.

Arhim. Ioanichie Bălan

CONVORBIREA ÎNTÂI*

Blândul ieroschimonah Paisie Olaru este unul dintre duhovnicii cei mai cunoscuți și apreciați din mănăstirile noastre. De aproape patruzeci de ani, acest cuvios părinte vorbește fără odihnă cu Dumnezeu și cu oamenii, se jertfește pe sine și își pune în cumpănă sufletul pentru mântuirea numeroșilor săi fii duhovnicești, călugări și mireni, pe care îi crește cu atâta căldură și dragoste.

Crescut și format la Schitul Cozancea-Botoșani, până în anul 1947, apoi la Mănăstirea Sihăstria, în preajma satelor și în mijlocul naturii, Părintele Paisie a fost înzestrat de Dumnezeu cu un suflet profund sensibil și deopotrivă deschis pentru liniște și pentru oameni. Din tinerețe iubește natura, florile, izvoarele, câmpul înverzit și cerul înstelat. Îi sunt dragi slujbele mănăstirești, cântările de miezul nopții, poezia și singurătatea. Dar mai presus de toate îi sunt dragi oamenii, călugării nevoitori, țăranii arși de soare pe câmp, mamele cu mulți copii, tinerii nevinovați, bătrânii împovărați de ani și credincioșii iubitori de Hristos. Pe toți îi primește cu dragoste, îi ascultă, îi mărturisește, îi binecuvântează, îi sfătuiește și se roagă lui Dumnezeu pentru ei. Căci părintele Paisie este, deopotrivă, duhovnic iscusit, atât pentru călugări, cât și pentru mireni.

* Această convorbire cu Ieroschimonahul Paisie Olaru a avut loc în vara anului 1984, la chilia sa de la Schitul Sihla, și a fost publicată în „Convorbiri duhovnicești”, vol. I, din același an.

În nevoința călugărească, ieroschimonahul Paisie Olaru este tipul sihastrului consacrat, care nu poate renunța ușor la liniște, la viața retrasă de schit, la chilia lui modestă de lemn, așezată în mijlocul naturii sau la margine de codru. În schimb, viața de obște din marile mănăstiri, cu călugări mulți, cu program impus, cu zgomot și griji de tot felul, îi este mai greu accesibilă.

În duhovnicie, Sfinția Sa are o mare experiență a vieții interioare. Evită mulțimea, unde mai greu poate da roade profunde și de durată. Individual însă, prin Taina Spovedaniei, lucrează mult, cu ajutorul Duhului Sfânt. Aici, ca în fața tronului ceresc de judecată, se roagă, întreabă, ascultă, trezește sufletul, deșteaptă conștiința omului, pune leac potrivit pe rană, dă speranță și tămăduiește. Întâi începe de la rugăciune și spovedanie, apoi adaugă untdelemnul cuvântului. Părintele Paisie este un duhovnic al inimii. El se adresează mai mult inimii decât minții. Se smerește el cel dintâi, și chiar lăcrimează, ca să-i convingă și pe fiii săi sufletești să se smerească și să-și plângă păcatele.

Cu puține cuvinte, părintele Paisie reușește să ridice moralul oricărui suflet care bate în ușa chiliei sale, îl izbăvește de deznădejde și îi promite iertarea și raiul. Pentru marea sa dragoste și milă către toți, sfinția sa nu înfruntă niciodată, nu muștră cu asprime, nu ridică tonul; ci folosește cuvântul cu multă măiestrie, ca un medicament rar pe rana deschisă. Părintele Paisie este un duhovnic prețios pentru zilele noastre. El reușește să câștige mai multe suflete pentru Hristos decât alții, fiindcă stăruie mai mult, fiindcă lucrează mai profund sufletul omului, fiindcă iubește mai mult și se adresează direct inimii. El își începe deodată dialogul cu Dumnezeu și cu omul,

prin rugăciune și cuvânt, prin spovedanie, dezlegare, sfătuire și canon. Dialogul cu Sfinția Sa este un dialog emoțional, al inimii, al bucuriei și al lacrimilor. Un dialog aproape harismatic, al încrederii și speranței de mântuire.

Părintele Paisie nu vorbește aproape deloc despre iad. În schimb, despre rai și fericirea dreptilor le vorbește permanent ucenicilor săi, pentru că este un părinte al dragostei și nădejzii. De aceea și salutul obișnuit către fiii săi duhovnicești este acesta: „Să ne întâlnim la ușa raiului!”

La vârsta de aproape nouăzeci de ani, bunul părinte Paisie Olaru se simte obosit. Aceasta l-a îndemnat să se retragă în ultimii ani la Schitul Sihla, ca să fie mai liniștit, mai aproape de cer, de Dumnezeu. Dar și aici îl caută oamenii – călugări, stareți, preoți, credincioși de aproape și de departe –, pe care îi primește cu aceeași obișnuită dragoste, în numele lui Hristos, și toți se întorc întăriți și hrăniți duhovnicește. Odată cu seara, părintele Paisie își aprinde lumânarea, se roagă în taină, citește din sfintele cărți, cântă ceva spre lauda lui Dumnezeu, apoi se odihnește două ore pe obișnuita laviță. La miezul nopții, când sună clopotul, își ia toiagul și coboară de sub stâncile Sihlei la biserică să asculte slujba Utreniei.

Așa își trăiește bunul nostru părinte duhovnicesc ultimii ani ai vieții pământești. Nu se teme de ceasul morții, nici de diavoli, nici de muncile iadului pentru că toată viața i-a iubit pe oameni și pe Dumnezeu, pentru că s-a jertfit pentru mântuirea altora. Nădejdea lui este Hristos, Mântuitorul lumii; averea lui este smerenia; iar lauda lui sunt numeroșii săi ucenici, pe care i-a crescut și care se roagă pentru el.

Dorința realizării unui dialog cu părintele Paisie m-a îndemnat să urc adeseori muntele Sihlei spre a-i cere cuvânt de

folos pentru mine și pentru toți cei ce-L iubesc pe Hristos. Iată-mă sus, lângă chilia bătrânului. Lucrează la mica lui grădină de legume. Mă apropii și-i sărut mâna care a mângâiat atâtea suflete.

1. Binecuvântați-mă, preacuvioase părinte Paisie!

– Domnul și Măicuța Lui să ne binecuvânteze pe toți, părinte Ioanichie!

2. Am venit să vă văd și să primesc cuvânt de folos de la sfinția voastră.

– Acum, noi, bătrânii, nu mai avem cuvinte de folos cum aveau părinții noștri. Ne-a luat Dumnezeu darul și puterea cuvântului, pentru că nici noi, nici cei ce ni-l cer nu-l împlinesc cu fapta. Spunem noi câte un cuvânt de sfătuire celor care vin până aici, dar când aud că trebuie să-l pună în practică, adică să se roage mai mult, să postească, să-l ierte pe aproapele lor, se întorc abătuți acasă. Spun la unii de zece ori să nu mai facă cutare păcat, să lase betia și desfrânarea ca să nu-și piardă sufletul, dar ei, deși făgăduiesc, îl fac mai departe. Am însă și suflete care ne întrec pe noi. Numai cât deschid gura, ei și încep a face cu fapta lucrul lui Dumnezeu. Dar să stăm oleacă, colo, pe bancă în cerdacul chiliei.

3. Părinte Paisie, spuneți-mi câteva cuvinte despre satul natal, despre părinții Sfinției Voastre și despre anii copilăriei.

– Întrebarea Sfinției Tale mă îndeamnă să mă fac mic, să mă văd în satul meu natal, Stroiști din comuna Lunca, județul Botoșani, și în casa părinților mei, Ioan și Ecaterina Olaru. Țin minte că tatăl meu a fost pădurar la boieri toată viața lui, până la adânci bătrâneți. Părinții mei au avut cinci copii,

patru băieți și o fată. Cel mai mic dintre ei am fost eu. Îmi aduc aminte că tata m-a dus la școala din sat pentru prima dată și m-a prezentat profesorului meu de atunci, cu numele Șandru. La noi în sat nu se învățau mai mult de trei clase primare. În acești trei ani am fost premiantul clasei. La sfârșitul anului îmi cântau băieții: „Ai ascultat, ai învățat, coroană ai luat!”. Pe atunci se dădeau ca premii cărți cu viețile sfinților. Sigur că mă mândream!

Părinții mei, Ioan și Ecaterina, au trăit în pace și mergeau la biserică regulat, mai ales la sărbători mari. Țin minte, la Paști, după Înviere venea tata de la biserică cu pască sfințită și cu ouă roșii într-un ștergar frumos. Îl așteptam să vină și când intra în casă, zicea: „Hristos a înviat!”, iar noi răspundeam: „Adevărat a înviat!”. Apoi tata ne atingea cu pasca sfințită la frunte.

4. Ce sfaturi mai deosebite vă dădeau părinții în anii copilăriei?

– Ca sfaturi, mai mult ne învățau cu viața lor, fiind oameni simpli. Dar nu i-am auzit niciodată să se certe sau să înjure. Tata știa Paraclisul Maicii Domnului pe de rost, precum și alte rugăciuni, și se ruga cu glas tare că auzeam și noi. Zicea ca preotul: „Domnului să ne rugăm!”, și se bătea cu pumnul în piept. Iar mama era prietenoasă cu toată lumea și ne spunea de multe ori: „Măi băieți, să fiți cumiști, ca să nu dăm cinstea pe rușine!”.

5. Dar de preotul care v-a botezat și de bătrânii satului vă mai amintiți?

– Pe preotul care m-a botezat îl chema Gheorghe Bercea și pe prezviteră Profîra. Parcă îl aud pe părintele cântând în

biserică: „Aghios, Aghios...!”, și se bătea cu pumnul în piept. Pe atunci bătrânii își lăsau mustați și purtau părul retezat, iar copiii, mare, mic, le dădeau „Bună ziua”.

6. Când v-au murit părinții?

– Mama mea a murit în timpul războiului din 1913, iar tata a murit în anul 1923, când eram la mănăstire.

7. Cine v-a îndemnat să intrați în viața călugărească?

– „Viețile Sfinților” m-au îndemnat la călugărie și dragostea mea pentru Domnul!

8. În ce an ați intrat la mănăstire la Schitul Cozancea?

– Am intrat în mănăstire după război, în anul 1921. Sta-reț la Cozancea era ieromonahul Vladimir Bodescu. Tot în timpul lui am fost și călugărit. Dar schitul îl cunoșteam încă din copilărie, că, deși eram obraznic, biserica îmi era dragă. Am căpătat dragoste de biserică din cărțile pe care le primeam premiu la școală.

9. Ce duhovnici mai sporțiți erau pe atunci la Cozancea?

– Am apucat pe atunci călugări și duhovnici sporțiți la Cozancea, pe care îi socoteam înainte văzători. Duhovnicul meu era părintele Calinic Șușu, mare nevoitor și lucrător al rugăciunii. El de multe ori mă scula la rugăciune. Iar când mă chema la biserică la miezul nopții, îmi zicea: „Hai să mergem la biserică, că secerișul este mult și lucrătorii puținii!”. Mă supăram când mă scula prea degrabă, dar când mergeam la utrenie, îl găseam ori așteptând pe pragul bisericii, ori umblând împrejurul ei.

10. În ce an v-ați călugărit, părinte Paisie?

– Călugăria mea a fost în anul 1922, vara, în iunie; dar a fost prea pripită, căci m-a călugărit pe caz de boală. Starețul meu de atunci, protosinghelul Vladimir Bodescu, m-a tuns cu mâinile lui, schimbându-mi numele din Petru în Paisie.

11. Ce ascultări și ispite mai deosebite ați avut în primii ani de mănăstire?

– În Schitul Cozancea era viață de sine, iar eu eram rânduist cu toată treaba în ograda stăreției și mă bucuram când puteam să iau parte la slujbe. Mai târziu am fost rânduist paracliser la biserică. Însă am avut și multe ispite la început, fiindcă mă socoteam că știu ceva și că pot ceva. De multe ori mă mâniam, fiind prea încercat de părintele stareț, și uneori îmi zicea gândul să mă întorc în lume, că am cu ce trăi. Dar când mă duceam la duhovnic și mă mărturiseam, îndată mă linișteam.

12. În ce împrejurare v-ați retras la liniște, în codrii din preajma Schitului Cozancea, și câți ani ați sihăstrit acolo?

– În anul 1925 am avut fericirea să fac o vizită pe la mănăstirile din Munții Neamțului, în care timp am ajuns și la Schitul Sihla, unde am rămas mai multe zile. Atunci am întâlnit mulți pustnici în apropierea Sihlei și la Râpa lui Coroi. De atunci, mai ales, mi-a plăcut să trăiesc în singurătate și să mă depărtez de lume. Acest gând m-a îndemnat să mă retrag în munți. Am încercat să vin la Mănăstirea Sihăstria, dar starețul de atunci, Ioanichie, nu m-a primit fără blagoslovenia starețului meu. Din această pricină am îndrăgit o poieniță aproape de Schitul Cozancea, unde mă retrăgeam din când în când pentru rugăciune și liniște. În anul 1930, schimbându-se starețul

meu, noul egumen mi-a dat voie să-mi fac o căsuță cu trei chilii în acea poieniță, unde mi-am făcut o mică grădină și am plantat pomi roditori și viță de vie. Acolo mă linișteam noaptea, dar ascultarea o aveam tot la mănăstire, la biserică. În acea căsuță aveam și un mic paraclis. Acolo am petrecut optsprezece ani, adică până în 1948, când am venit la Sihăstria.

13. Ce ispite mai deosebite ați avut la liniște și cum le-ați biruit?

– În acest răstimp de aproape douăzeci de ani nu am avut prea mari ispite de la diavoli, că nu prea îi supăram. Doar de la trup eram mai mult ispitit, că intrasem în război cu cei șapte ispititori, adică cele șapte păcate de moarte, pe care de multe ori le împlineam. Dar, prin rugăciune, prin smerenie și răbdare, le biruiam cu darul lui Dumnezeu.

14. Ce ucenici mai deosebiți ați avut la liniște?

– Am avut mai mulți, dar cel mai sporit a fost fratele părintelui Cleopa, anume Gheorghe Ilie. Mi-aduc aminte că locuia în chilie cu alt frate bătrân, care nu știa carte, și era foarte tăcut și nevoitor la rugăciune și la post. Odată, pe când se rugau ei împreună seara, fratele Gheorghe și-a croit două palme, singur, peste obraz, ca să-și alunge somnul. Atunci bătrânul, speriat, a sărit de la rugăciune și a venit la mine, zicând că a înnebunit fratele Gheorghe și nu mai pot citi pravila împreună. Dar eu i-am liniștit pe amândoi. În altă zi lucram la vie cu frații. Seara, l-am trimis pe fratele Gheorghe Ilie să pregătească masa. Când venim noi, găsesc pe masă un mic bilețel pe care scria: „Iartă-mă, părinte Paisie, plec pentru cinci zile să mă pocăiesc!”. Mâncăm noi, ne facem pravila de seară și ne culcăm. Pe la miezul nopții mă pomenesc că bate cineva

în geam. „Cine-i acolo?”, întreb. „Blagoslovește, părinte Paisie, sunt fratele Gheorghe păcătosul.” „Fratele Gheorghe este plecat pentru cinci zile la liniște să se pocăiască!”, i-am răspuns; apoi i-am dat drumul în chilie. Era obosit și speriat „Ce-ai pățit?”, l-am întrebat. Iar el mi-a răspuns: „Am găsit o groapă în pădure și mi-a venit în minte să stau acolo cinci zile ca să postesc și să mă rog. Dar când citeam din Ceaslov rugăciunea de seară și acatistul Sfinților Voievozi, am auzit un glas înfricoșător: «Ce faci aici?». Era vrăjmașul! Atunci, de frică, re-pede am luat Ceaslovul și nu știu cum am ajuns aici. Mă rog de mă iartă, părinte Paisie”. „Dumnezeu să te ierte, frate Gheorghe, i-am răspuns. Așa pățesc cei ce fac orice lucru fără blagoslovenie!”

După ce a plecat fratele Gheorghe Ilie la Mănăstirea Sihăstria, mi-a trimis Dumnezeu alt ucenic bun, tot Gheorghe îl chema. Era din satul Flămânzi, a fost cioban la oi toată viața lui și nu s-a căsătorit niciodată. Un bătrân minunat cu plete albe și cu barbă. Prima întâlnire a fost într-o seară de iarnă. Pe când eram la vecernie, numai ce apare înaintea bisericii, desculț, cu fața senină, își ștergea picioarele de zăpadă. Eu atât pot să spun despre el, că mi-a fost ucenic la chilie opt ani de zile, că mă întrecea în toate, și în post, și în rugăciune, și în smerenie, și nimic nu făcea fără blagoslovenie.

15. Ce bucurii duhovnicești mai deosebite ați avut la Schitul Cozancea?

– Am avut destule bucurii cât am stat la liniște în căsuța mea din poienită, mai ales când mă rugam noaptea și foloseam sufletește pe alții. Dar cele mai sfinte bucurii duhovnicești le-am simțit la biserică, în timpul Sfintei Liturghii.